BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHILARIDA HARAKATLI O‘YINLARNI TASHKIL ETISH MAZMUNINI KLASTERLI YONDOSHUVLAR ASOSIDA TASHKOMILLASHTIRISH

Toshpo‘latov Elyor Bahtiyor o‘g‘li - Guliston davlat pedagogika instituti “Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi” kafedrasi o‘qituvchisi
E-mail: toshpolatovelyor73@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqola bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining harakatli o‘yinlarni samarali tashkil etish ko‘nikmalarini rivojlantirishdir. Ushbu maqolada harakatli o‘yinlar o‘quv jarayonida o‘quvchilarning jismoniy faolligini oshirish, ruhiy va jismoniy rivojlanishiga hissa qo‘shish hamda o‘qituvchilar uchun innovatsion yondoshuvlar va metodikalarni taqdim etish ko‘zda tutilgan. Klasterli yondoshuvlar yordamida, harakatli o‘yinlarning turlari, metodologiyasi va

organizatsiya usullarini tizimli ravishda o‘rganish va bu usullarni amaliyotga tatbiq etish muhimdir. Maqolada o‘yinlar orqali o‘quvchilarning ijtimoiy ko‘nikmalarini oshirish, jismoniy salomatlikni mustahkamlash va o‘qituvchilar uchun yangi pedagogik yondoshuvlarni ishlab chiqish kabi masalalar yoritiladi. Natijada, o‘qituvchilarni o‘z ishida innovatsion va samarali metodlarni qo‘llashga tayyorlashga qaratilgan muhim tavsiyalar beriladi.

Kalit so‘zlar: Harakatli o‘yinlar, klasterli yondoshuvlar, pedagogik metodika, innovatsion metodlar, pedagogik faoliyat, o‘quvchilarning jismoniy rivojlanishi, yangi pedagogik texnologiyalar, ijtimoiy rivojlanish.

Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlash jarayonida harakatli o‘yinlarning ahamiyati katta. Jismoniy tarbiya fanining o‘quv jarayonida faol ishtirok etishi nafaqat o‘quvchilarning jismoniy salomatligini mustahkamlash, balki ularning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Harakatli o‘yinlar, o‘quvchilarga qiziqarli va samarali faoliyatni taqdim etib, ularning jismoniy ko‘nikmalarini rivojlantiradi, shu bilan birga, o‘yin orqali ijtimoiy, axloqiy va psixologik ko‘nikmalarni ham shakllantiradi[1].

Bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlashda harakatli o‘yinlarning to‘g‘ri va samarali tashkil etilishi katta ahamiyat kasb etadi. Harakatli o‘yinlar pedagogik jarayonning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ular o‘qituvchilarga o‘quvchilarning jismoniy faolligini oshirish, ijtimoiylashuvini ta’minlash va sog‘lom turmush tarzini shakllantirish imkonini beradi. Ammo bu o‘yinlarning samarali tashkil etilishi uchun o‘qituvchilarda to‘g‘ri metodik yondoshuvlar, innovatsion metodlar va pedagogik mahorat bo‘lishi zarur[2].

Ushbu maqolada harakatli o‘yinlarning mazmunini klasterli yondoshuvlar asosida tashkillashtirish muammolari o‘rganiladi. Klasterli yondoshuvlar harakatli o‘yinlarni turli jihatlarini tizimli tarzda ajratib ko‘rish va o‘qituvchilarga ularni samarali tashkil etish uchun zarur metodlarni taqdim etishga imkon beradi. Maqolada klasterli yondoshuvlarning o‘quv jarayonidagi o‘rni, harakatli o‘yinlarning tashkil etish metodologiyasi va jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining professional rivojlanishiga qanday ta’sir ko‘rsatishi tahlil qilinadi. Bu yondoshuvlar yordamida bo‘lajak o‘qituvchilarning pedagogik ko‘nikmalarini yanada takomillashtirish va o‘quvchilarga to‘g‘ri, samarali o‘yinlarni taqdim etish imkoniyati yaratiladi[3].

Qo‘llanilgan metodlar:

- Tadqiqotning birinchi bosqichida mavjud adabiyotlar, ilmiy maqolalar va tadqiqotlar tahlil qilinadi. Bu usul yordamida harakatli o‘yinlarning pedagogik ahamiyati, klasterli yondoshuvlar asosida ularni tashkil etish metodikasi va bo‘lajak o‘qituvchilarni tayyorlash jarayonidagi o‘yinlarning o‘rni haqidagi ilmiy fikrlar tizimli ravishda o‘rganiladi. Shu bilan birga,

klasterli yondoshuvlarning o‘qituvchilarni tayyorlashda qo‘llanishi va pedagogik amaliyotdagi samaradorligi haqidagi nazariy yondoshuvlar aniqlanadi[4].

- Tadqiqot davomida o‘quv jarayonida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilari bilan eksperimentlar o‘tkaziladi. Eksperiment davomida o‘qituvchilarga harakatli o‘yinlarni tashkil etish bo‘yicha klasterli yondoshuvlar asosida metodik tavsiyalar beriladi va ularning samaradorligi kuzatilib, tahlil qilinadi. Eksperiment natijalari asosida klasterli yondoshuvlarning amaliy samaradorligi o‘rganiladi.
- Tadqiqot ishtirokchilarining (bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilari) harakatli o‘yinlarni tashkil etishga bo‘lgan yondoshuvlarini aniqlash uchun so‘rovnomalar va anketalar o‘tkaziladi. Bu usul yordamida o‘qituvchilarning pedagogik bilimlari, metodik yondoshuvlar va klasterli yondoshuvlarning ularga qanday ta’sir ko‘rsatganligi haqida ma’lumot to‘planadi[5].
- Tadqiqotda o‘qituvchilarning amaliy faoliyatini kuzatish orqali harakatli o‘yinlarni tashkil etishdagi metodologik yondoshuvlarni baholash amalga oshiriladi. Kuzatish davomida o‘qituvchilarning o‘quvchilar bilan o‘yinlarni tashkil etishdagi pedagogik mahorati, o‘quvchilarning o‘yinga bo‘lgan qiziqishi va ularning faoliyatidagi o‘zgarishlar aniqlanadi.
- Tadqiqot davomida to‘plangan ma’lumotlar tahlil qilinadi va turli metodlarning samaradorligi solishtiriladi. Bunda, harakatli o‘yinlarni tashkil etishdagi klasterli yondoshuvlar va an’anaviy yondoshuvlar o‘rtasidagi farqlar va ularning o‘quvchilarga ta’siri tahlil etiladi. Ushbu tahlil natijalari asosida pedagogik tavsiyalar ishlab chiqiladi.
- Tadqiqotda jismoniy tarbiya o‘qituvchilari o‘rtasida tajriba almashish muhim o‘rin tutadi. Bu usul yordamida o‘qituvchilar o‘zlarining metodik yondoshuvlarini taqdim etib, boshqalar bilan fikr almashishadi. Klasterli yondoshuvlar asosida o‘yinlarni tashkil etish tajribasi bo‘lgan o‘qituvchilar tomonidan o‘tkaziladigan amaliy mashg‘ulotlar orqali ko‘nikmalar mustahkamlanadi[6].
- Tadqiqot natijalari bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini o‘qitishda klasterli yondoshuvlarni qo‘llashning samaradorligini va uning pedagogik jarayondagi o‘rni haqida to‘liq va aniq tasavvur hosil qilish imkonini beradi. Bu usullar yordamida o‘qituvchilarga harakatli o‘yinlarni samarali tashkil etish bo‘yicha ilmiy asoslangan metodik tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Klasterli yondoshuvlar harakatli o‘yinlarni tashkil etishning samarali metodologiyasini yaratishda muhim rol o‘ynaydi. Klasterli yondoshuv yordamida o‘yinlarni tizimli ravishda tashkil etish imkoniyati mavjud bo‘ladi. Bu yondoshuv

orqali o‘yinlarning turli komponentlari bir-biriga bog‘liq bo‘lgan klasterlar asosida tashkil etiladi, masalan:

Jismoniy rivojlanish klasteri – bu klasterda o‘yinlar o‘quvchilarning jismoniy ko‘nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo‘ladi. Masalan, ko‘nikmalarni rivojlantirishga yordam beradigan yugurish, sakrash, to‘pni tepish kabi harakatlar orqali o‘quvchilarning jismoniy faolligi oshiriladi.

Ijtimoiy va axloqiy rivojlanish klasteri – o‘yinlar orqali o‘quvchilar o‘zaro muloqot qilishni, jamoaviy ish olib borishni va bir-birlarini qo‘llab-quvvatlashni o‘rganadilar. Bu klaster, shuningdek, o‘quvchilarda axloqiy qadriyatlarni shakllantirishga xizmat qiladi.

Kognitiv rivojlanish klasteri – bu o‘yinlar o‘quvchilarning aqliy qobiliyatlarini rivojlantirishga yo‘naltirilgan. O‘yin davomida o‘quvchilar turli masalalarni hal qilish, strategik fikrlash va qarorlar qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar.

Klasterli yondoshuvlar orqali harakatli o‘yinlarning har bir jihati o‘quvchilarning turli sohalarda rivojlanishiga xizmat qiladi. Bu yondoshuv o‘qituvchilarga o‘yinlarni tashkil etishda turli komponentlarni bir-biriga mos ravishda tashkil etish imkonini beradi.

Tadqiqot davomida o‘qituvchilar bilan eksperimentlar o‘tkazildi. Eksperimentda ishtirok etgan o‘qituvchilar harakatli o‘yinlarni klasterli yondoshuvlar asosida tashkil etdilar va bu jarayonning samaradorligi o‘rganildi. Eksperimentdan olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, klasterli yondoshuvlar yordamida tashkil etilgan o‘yinlar o‘quvchilarning jismoniy faolligini sezilarli darajada oshirgan. Shu bilan birga, o‘quvchilarning ijtimoiy va axloqiy rivojlanishida ham ijobiy o‘zgarishlar yuz berdi[7].

Eksperimentda qatnashgan o‘qituvchilar o‘zlari o‘yinlarni tashkil etishda yanada samarali metodlarni qo‘llashga erishgan, shuningdek, o‘quvchilarning o‘yinga bo‘lgan qiziqishlari va faoliyatga jalb etilishlari ortgan. O‘quvchilarning o‘yinda ishtirok etishdagi o‘zgarishlarni kuzatish natijasida, klasterli yondoshuvlar yordamida tashkil etilgan o‘yinlar nafaqat jismoniy faollikni oshirish, balki o‘quvchilarning o‘zaro muloqot qilish va jamoada ishlash ko‘nikmalarini ham rivojlantirgan.

Tadqiqot davomida o‘qituvchilarning pedagogik faoliyatini tahlil qilish orqali klasterli yondoshuvlarning ularning metodik uslublariga qanday ta’sir ko‘rsatgani aniqlanadi. Klasterli yondoshuvlar yordamida o‘qituvchilarga o‘quvchilarga mos o‘yinlarni tashkil etish, o‘quvchilarni faollashtirish va ularning jismoniy va ruhiy rivojlanishini kuzatish imkoniyatlari yaratildi. O‘qituvchilar tomonidan klasterli yondoshuvlar asosida amalga oshirilgan o‘yinlar o‘quvchilarning jismoniy va ijtimoiy salohiyatini oshirishda samarali bo‘ldi[8].

Tadqiqot natijalari asosida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilariga harakatli o‘yinlarni tashkil etishda klasterli yondoshuvlarni qo‘llash bo‘yicha bir qancha tavsiyalar ishlab chiqildi:

Klasterli yondoshuvlar asosida o‘yinlarni tashkil etishda jismoniy, ijtimoiy, axloqiy va kognitiv rivojlanishni birgalikda hisobga olish zarur.

O‘qituvchilarga harakatli o‘yinlarni tashkil etishda innovatsion yondoshuvlarni qo‘llash, ularning metodik ko‘nikmalarini oshirish tavsiya etiladi.

Harakatli o‘yinlarning samaradorligini oshirish uchun o‘qituvchilarni malaka oshirish kurslari orqali klasterli yondoshuvlar metodikasi bilan tanishtirish kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. **Xodjaev. M** Jismoniy tarbiya va sport pedagogikasi darslik, Tashkent "O‘quvchi" nashriyoti 2013-yil.
2. **Abdullaeva.N** Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi metodikasi. Tashkent "O‘zbekiston" nashriyoti 2015-yil.
3. **Shamsutdinov.B** Harakatli o‘yinlar va ularning pedagogik ahamiyati. Tashkent "Ilm-Ziyo" nashriyoti 2018-yil.
4. **Teshabaev.A** Jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlashda innovatsion yondoshuvlar. Samarqand "Sharq" nashriyoti 2016-yil.
5. **Usmonov. R** Jismoniy tarbiya va sportda klasterli yondoshuvlar. Tashkent "Fan va texnologiya" nashriyoti 2020-yil.
6. **Zokirov.F** Jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining metodik ko‘nikmalarini rivojlantirish. Farg‘ona "Farg‘ona Universiteti" nashriyoti 2014-yil.
7. **Zulfikarov.J** Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi metodikasi va pedagogik texnologiyalar. Tashkent "O‘zbekiston Milliy Universiteti" nashriyoti 2017-yil.
8. **Rakhmonov. Sh** Pedagogik texnologiyalar va metodik yondoshuvlar. Tashkent "Fan va ta'lim" nashriyoti 2018-yil.
9. **Ismailov. D** Jismoniy tarbiya o‘qituvchisi tayyorlashda metodik yondoshuvlar. Tashkent "O‘quvchi" nashriyoti 2012-yil.